

PAPER DETAILS

TITLE: TÂHIRÜ'L-MEVLEVÎ VE SIIRI

AUTHORS: Mehmet ATALAY

PAGES: 75-88

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1045520>

TÂHİRÜ'L-MEVLEVÎ VE ŞİİRİ

MEHMET ATALAY*

ÖZET

Şu ana kadar daha çok *Edebiyat Lügati* ve *Mesnevî Şerhi* ile tanınan Tâhirü'l-Mevlevî (Olgun) (1877-1951), yaklaşık olarak 10000 beyit şiir söylemiş, fakat şiirleri yeterince tanınmamış bir şâirdir. Yaklaşık olarak elli yıl şiirle uğraşan Tâhirü'l-Mevlevî'nin, hayatının çeşitli dönemlerine ait şiirlerini içeren üç ayrı Türkçe divanı, bir de Farsça divançesi vardır. Bizzat kendisinin 68 sayı çıkardığı *Mahfil* dergisi ile *Sebilürreşad*, *Sırâtümüstakîm*, *Beyânülhak* ve *İslâm Yolu* gibi dergilerde birçok şiir ve yazısı yayınlanmıştır. Fuzûlî, Nef'î, Sezâî, Nedîm, Muallim Nâcî gibi üstadları taklide çalıştığını ve millî zevkten nasiplendiğini belirten Tâhirü'l-Mevlevî, çoğunlukla edebî ve dinî konularda olmak üzere, aruz ve hece vezni ile pek çok konuda şiir yazmış, eski tarzın tüm nazım şekillerini kullanmış, halk edebiyatı türlerinden koşma tarzına da yer vermiş velûd bir şâirdir.

ANAHTAR KELİMELER

Tâhirü'l-Mevlevî, Türk edebiyatı, Fars edebiyatı, şiir, tasavvuf.

TAHIRU'L MEVLEVI AND HIS POEMS

ABSTRACT

Despite, Tahirü'l-Mevlevî (1877-1951) who has been mostly known with *Edebiyat Lügati* (Literature Dictionary) and *Mesnevî Şerhi* (Explanation of Masnavi) and has written approximately 10000 couplet poems; his poems are not known adequately.

Tahirü'l-Mevlevî who spent fifty years has three different Turkish Divans, which include poems of different periods of his life. He has a Persian Small Divan as well.

KEY WORDS

Tahirü'l-Mevlevi, Turkish Literature, Persian Literature, Poem, Sufism.

Tâhirü'l-Mevlevî (1877-1951) edebî, dinî ve tasavvufî eserler vermiş bir şâir, mutasavvıf ve bilim adamıdır. İstanbul'da doğmuştur.

Yetişmesinde aile çevresinin etkisi büyüktür. Gülhane Askerî Rüşdiyesi'nde ve Menşe-i Küttâb-ı Askeriye'de okumuş, bir taraftan da Fatih Câmîi'nde derse devam ederek Mesnevî'den icâzetnâme almıştır. Filibeli Mehmed Rasim Efendi, Galata Mevlevihanesi Şeyhi Es'ad Dede Efendi, Şeyh Mustafa Tunusî ve Mehmed Akif Ersoy gibi devrin ilim adamı ve mutasavvıflarından özel dersler almıştır. Bu öğrenimi sonunda Arapça, Farsça gibi dilleri tercüme yapabilecek derecede ilerletmiştir. Ayrıca *Mesnevî*, *Fütûhât-ı Mekkiyye* ve *Muallaka-i Seb'a Şerhi* gibi önemli eserleri bu özel derslerde okumuştur.

* Doç. Dr., İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Doğu Dilleri ve Edebiyatları Bölümü, Fars Dili ve Edebiyatı Anabilim dalı Öğretim Üyesi. e-mail: mehmet_atalay1955@hotmail.com

Önce Harbiye Nezareti ile Ticaret ve Ziraat Nezareti'nde kâtip, daha sonra Maden Kalemi'nde mümeyyiz olarak görev yapmıştır. Dârüşşafaka'da ve askerî liselerde de öğretmenlik yapan Tâhirü'l-Mevlevî'nin mektep ve medreselerdeki öğretmenlik hayatı 40 yılı yakındır.

Öğretmenliğin yanısıra basın hayatı ile de ilgilenen yazar, *Mahfil*'in de içinde bulunduğu birtakım dergi ve gazeteleri çıkarmış; *Beyânülhak*, *Sırâtümüstakîm*, *Sebîlürreşâd* ve *İslâm Yolu* gibi dergilerde edebî, tarihî ve tasavvufî içerikli çok sayıda makalesi yayımlanmıştır. Telif ve tercüme birçok eser yazan Tâhirü'l-Mevlevî'nin, 40 kadar matbu, 50 civarında da elyazma halinde kitabı vardır.

Basılmış eserlerinden birkaçı: *Mir'ât-ı Hazret-i Mevlânâ* (İstanbul 1315), *Dîvânçe-i Tâhir* (Dersaadet 1318), *Tedrisât-ı Edebiyyeden Nazm ve Eşkâl-i Nazm* (I-II, Dersaadet 1329), *Teşebbüs-i Şahsî* (İstanbul 1330), *Yenikapı Mevlevîhânesi Postnişini Şeyh Celâleddîn Efendi Merhûm* (İstanbul 1326), *Destâvîz-i Fârisî-h'ânân* (İstanbul 1325), *Germiyanlı Şeyhî ve Harnâmesi*, *Cengiz ve Hülâgu Me-zâlimi* (İstanbul 1322), *Şeyh Şâmil'in Gazavâtı* (İstanbul 1338), *Tarih Hulâsaları* (İstanbul 1331), *Şeyh Sa'dî'nin Bir Sergüzeşti* (İstanbul 1330), *Târih-i İslâm Sahâifinden* (Dersaadet 1326), *Afgan Emîri Abdurrahmân Han, Hind'in Moğol Hükümdarları ve Nâdir Şah* (James Friz'den çeviri, Trabzon 1330), *Hind İhtilâli, Hind Masalları* (I-II, İstanbul 1337-1342), *Hazret-i Peygamber ve Zamanı* (İstanbul 1339), *Edebiyat Tarihimize Dair Manzum Bir Muhtıra* (İstanbul 1931), *Fuzûlî'ye Dâir* (İstanbul 1946), *Bâkî'ye Dâir* (İstanbul 1938), *Şair Nev'î ve Sûriye Kasidesi* (İstanbul 1937), *Edebiyat Lügatı* (1. baskı: İstanbul 1936; 2. baskı: nşr. Kemâl Edib Kürkcüoğlu, İstanbul 1971), *Müslümanlıkta İbâdet Tarihi* (1. baskı: İstanbul 1946-1947; 2. baskı: İstanbul 1963), *Şerh-i Mesnevî* (I-XVIII, çev. ve şerh. I-XIV: Tâhirü'l-Mevlevî, XV-XVIII: Şefik Can, İstanbul). *Mir'âtü'l-akâid* (*İnançlar Aynası*), İstanbul 1964 (Câmî'den tercüme) gibi.¹

Basılmış risâlelerinden birkaçı: *Mesnevî'nin Eski ve Yeni Muterizleri* (İstanbul 1946); *Mesnevî'nin Muterizine İkinci Cevap* (İstanbul 1947); *Mevlânâ'yı Zındıklıkla İtham Edene Bir Cevap* (İslâm yolu, S. 68, 8 Rebiülahir 1369/26 Ocak 1950, s. 1-4); *Edeb Yahu: Muhiddîn-i Arabî'ye Kâfir Diyen Bir Vaize Cevap* (İslâm Yolu, S. 70, 15 Rebiülahir 1369/2 Şubat 1950, s. 1-2); "*Tâhirü'l-Mevlevî'nin 'Hallâc-ı Mansûr'a Dair' Risalesi*", (Zülfikar Güngör, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Ocak 1999, c. XXXIX, s. 581-597) gibi. Ayrıca; *Mahfil* (yıl: 1338-1345/ 1919-1926, sa. 1-68).

Tâhirü'l-Mevlevî'nin ayrıca, *Mahfil*, (yıl: 1338-1345/1919-1926, sa. 1-68), *Beyânülhak* (yıl: 1326-1330/1908-1912, sa. 1-181), *Sırâtümüstakîm* (yıl: 1324-1327/1908-1912, sa. 1-182), *Sebîlürreşâd* (yıl: 1327-1341/ 1912-1925, sa.: 183-641), *İslâm Yolu* (1951, sa. 1-5) gibi birtakım mecmualarda yayımlanmış birçok makalesi vardır.

Son yıllarda Tâhirü'l-Mevlevî ile ilgili birkaç eser neşredilmiştir: *Matbuat Âlemindeki Hayatım ve İstiklâl Mahkemeleri* (İstanbul 1990), *Tâhirü'l-Mevlevî (Olgun) Hayatı, Eserleri ve Dinî Edebiyatla İlgili Şiirleri*, (Zülfikar Güngör, basılmamış Yüksek Lisans tezi, Ankara 1994); *Çilehâne Mektupları*, (haz. Cemal Kurnaz - Gülgün Erişen, Ankara 1995); *Divan Edebiyatının Bazı Beyitlerinin*

¹ Enderun Kitabevi tarafından 1973'te basılan Edebiyat Lügatı isimli eserinin başında (s. 6-11), Tâhirü'l-Mevlevî'nin terceme-i hâli ile basılmış ve basılmamış eserlerinin listesi yer almıştır.

İzahına Dair Edebî Mektuplar, (haz. Cemal Kurnaz, Ankara 1995), *Farsça Divânçe ve Tercümesi* (haz. Yusuf Öz - Yakup Şafak), Konya 2003); *Tâhirü'l-Mevlevî'nin Farsça Divânçesi ve Tercümesi*, (haz. Mehmet Atalay), İstanbul 2007; *Tâhirü'l-Mevlevî (Olgun)'den Metin Şerhi Örnekleri*, (haz. Şener Demirel, Ankara 2005), *Şâir Anıtları*, (haz. Mehmet Atalay, Erzurum 2005); İsmâil Ankara-vî, *Nisâbü'l-Mevlevî Tasavvufî Konulara Göre Mesnevî'den Seçmeler*, (çev. Tâhirü'l-Mevlevî, nşr. Yakup Şafak - İbrahim Kunt, Konya 2005).

Bir Mesnevî şârihi ve Mesnevîhân olan yazarın tasavvufla alâkası küçük yaşta başlamıştır. Mesnevî dersleri aldığı Es'ad Dede Efendi'nin teşviki sonucu 17 yaşında Yenikapı Mevlevihanesi şeyhi Mehmed Celaleddin Efendi'ye intisâb ederek Mevlevî tarikatına girmiştir. Bundan bir yıl sonra da çileye girmiş ve çilesini tamamlayarak Dede unvanını almış; 1923 yılından, vefat tarihi olan 1951'e kadar Fatih, Süleymaniye ve Lâleli Camilerinde Mesnevî dersleri takrir etmiştir. Yazarın en önemli eseri sayılan *Şerh-i Mesnevî* bu camilerde verilen dersler sonucunda meydana gelmiştir.

16 yaşında şiir söylemeye başlayan şâirin, hayatının değişik devrelerine ait şiirlerini içeren toplam üç divanı vardır. Onun ilk şiirleri, divan şiirinin revaçta olmadığı bir dönemde, divan edebiyatı geleneğine uygun olarak söylediği şiirlerdir. Bu şiirler, *Dîvânçe-i Tâhir* adıyla basılmıştır. Bundan sonraki şiirleri de *Dîvân-ı Tâhirü'l-Mevlevî* ve *Tâhir Olgun'un İkinci Divanı* adlarını taşımaktadır. 445 beyitten ibâret olan Farsça şiirleri de *Dîvânçe-i Fârsî* adıyla bir araya toplanmış ve şâirin kendisi tarafından Türkçeye çevirilmiştir. Onun tüm şiirleri yaklaşık olarak 10000 beyittir.

Başta kaside, gazel ve mesnevî olmak üzere, şiirlerinde divan şiirinin bütün nazım şekillerine yer veren şâirimiz, halk edebiyatı nazım şekillerinden olan koşma tarzında da şiirler söylemiştir.

Şâir birçok nazım türüne yer vermiş; münâcât, tevhid, na't, tavsif -özellikle Mevlânâ'nın vassıf-, gazel, şarkı, latife, fıkra, manzum mektup, marş, hiciv, hezel, manzum çeviri gibi birçok türde şiir inşad etmiştir.

İlk dönem şiirlerinden oluşan *Dîvânçe-i Tâhir*'in mukaddimesinde, Fuzûlî, Nef'î, Sezâyî, Nedîm ve Muallim Nâcî gibi edebiyat üstadlarını taklîde çalıştığını, bu hareketiyle millî zevkten nasiplendiğini belirten şâirimizin etkilendiği kişiler bunlarla sınırlı değildir. Ahmed Paşa, Nâilî, Zâtî, Fuzûlî, Nedîm, Yenişehirli Avnî Bey, Namık Kemal, Muhyî, Mehmed Âkîf, Ahmed Remzi Dede gibi eski ve yeni birçok şâirden etkilendiğini söyleyebiliriz.

Fuzûlî'nin (öl. 1556) *Su Kasidesi*'ne nazire yazmıştır. Bu nazirenin matları:

Hod-nümâlık eylemiş âyîne-veş dil-dâre su

Mübtelâ ondan berî emvâc-ı hârhâre su²

Fuzûlî'nin bir gazelini tahmis etmiştir. Bu tahmisin ilk bendi:

Kalmadı kalb-i hazînimde nevâdan gayrı

Ne olur vâdi-i tenhâda sadâdan gayrı

Bana hoş, görmemiş olsam da cefâdan gayrı

² *Dîvânçe-i Tâhir*, s. 139-140; *Dîvân-ı Tâhirü'l-Mevlevî* (F), s. 134; *Çilehâne Mektupları*, s. 156-157. Fuzûlî'nin burada tanzir edilen kasidesi için bk. Fuzûlî Dîvanı, s. 31.

*Ne görür ehl-i cefâ bende vefâdan gayrı
Ne bulur şem ' yakan kimse ziyâdan gayrı?*³

Şâirimiz, Fuzûlî'nin bir gazelini taştir etmiştir. Bu taştirin ilk bendi:

*Nice yıllardır ser-i kûy-ı melâmet bekleriz
Hâk-i rindân olmuşuz, bir lutf u himmet bekleriz
Devlet-i pîr-i muğânın zümre-i evfâcıyız
Leşker-i sultân-ı irfânız velâyet bekleriz*⁴

Nef'î'nin

*Merhabâ ey hazret-i sâhib-kırân-ı ma 'nevî
Nâzım-ı manzûme-i silk-i leâl-i Mesnevî*⁵

beytiyle başlayan kasidesini, Mevlânâ'nın övgüsü hakkında söylediği

*Merhabâ ey fâtiḥ-i ebvâb-ı kenz-i ma 'nevî
Ey serîr-i kudsi-i aşkın muallâ husrevî*⁶

matlalı bir kaside ile tanzir etmiştir.

Şâirimiz, Nâbî'nin ünlü na'atını tesdîs etmiştir. Bu tesdîsin ilk bendi:

*Teâlallâh zihî devlet-serây-ı ıstifâdır bu
Güzîde-cây-ı ârâm-ı Nebiyy-i Müctebâdır bu
Eğerçi sath-ı arz üzre velî fevka'l-alâdır bu
Daḥîlek kûy-ı acz ol kim melâz-ı ilticâdır bu
Sakın terk-i edebden kûy-ı mahbûb-ı Hudâ'dır bu
Nazar-gâh-ı İlâhîdir makâm-ı Mustafâ'dır bu*⁷

Yenişehirli Avnî Bey'in (öl. 1883) bir gazelini de tanzir eden şâirimiz, bu gazeline şöyle başlar:

*Yüzün aç, subh-ı sâdik neşr-i envâr etdi sansınlar
Güneş, her gûşeyi mağbût-ı eshâr etdi sansınlar*⁸

³ Dîvân-ı Tâhirü'l-Mevlevî (F), s. 179-180; Mahfil, 22/187.

⁴ Dîvân-ı Tâhirü'l-Mevlevî 2 (E), s. 34-35; Tâhir Olgun'un İkinci Dîvânı (A), s. 27-28; Dîvân-ı Tâhirü'l-Mevlevî (B), vr. 16^{a-b}.

⁵ Nef'î Divanı, s. 50.

⁶ Tâhirü'l-Mevlevî'nin söz konusu kasidesi, Ahmet Remzi Akyürek (öl. 1944) tarafından mutarraf bir şekilde tahmis edilmiştir. Bu tahmisin ilk bendi:

*Merhabâ ey fâtiḥ-i ebvâb-ı kenz-i ma 'nevî
Mâbihi'l-fahr-i gürûh-ı Mevlevî-i evlevî
Bârgâhın hâkine olsun fedâ dünyâ evi
Şu'le-i feyzin ser-â-ser dehre verdi pertevi
Ey serîr-i kudsi-i aşkın muallâ husrevi*

Ahmet Remzi Akyürek ve Şiirleri, s. 86; Mir'ât-ı Hazret-i Mevlânâ, s. 13-17.

⁷ Dîvânçe-i Tâhir, s. 33-35; Beyânü'l-Hak, s. 1080-1081; Çilehâne Mektupları, s. 154-155. Tesdis edilen bu gazel için bk. Hicaz Seyahatnamesi, s. 154; Nâbî Dîvânı, II, 952.

⁸ Dîvân-ı Tâhirü'l-Mevlevî 2 (E), s. 92; Tâhir Olgun'un İkinci Dîvânı (A), 71; Dîvân-ı Tâhirü'l-

Tâhirü'l-Mevlevî, Câmî'nin (öl. 1492)

کی بود یا رب که عزم یثرب و بطحا کنم
گه به مکه منزل و گه در مدینه جا کنم⁹

beytiyle başlayan manzumesini tanzir etmiştir. Bu nazirenin matlaı:

کی بود یا رب که سر در وادی سودا کنم¹⁰
اتباع آرزوی این دل شیدا کنم¹⁰

Tâhirü'l-Mevlevî, Sultân Cem'in (öl. 1495) Farsça bir gazelini de tahmis etmiştir. Bu tahminin ilk bendi:

چون چشم تو سروری که دیدست
خنجر کش خوش سری که دیدست
آهوی غضنفری که دیدست
مانند تو دلبری که دیدست
در شکل بشر پری که دیدست¹¹

Arûza hâkim olan ve ilk şiirlerinde genellikle arûz veznini kullanan Tâhirü'l-Mevlevî, dilediğinde sâde bir Türkçe ile ve millî vezin denilen parmak he-sâbıyla güzel şiirler de yazmıştır. Koşma tarzında söylediği şu şiir gibi:

Mahabbet tarîkı ne dik yokuşmuş
Bu şeydâ tabîat orada koşmuş
Bir zaman sanırdım o koşma hoşmuş
Fakat şimdi artık canımı sıktı

Ne müşkil belâ bu, sevilme, sev de
Olmasın vefâ hiç kühende, nevde
Gönül dedikleri şu vîrân evde
Ne kadar vefâsız oturdu çıktı!

Mevlevî (B), vr. 39^a. Yenişehirli Avnî Bey'in, burada tanzir edilen gazeli şöyle başlar:

Hırâmân ol ki nahl-i tûr reftâr etti sansınlar

Yine mihr-i tecellî arz-ı dîdâr etti sansınlar

Merhum Avnî Bey Divanı, s. 90.

⁹ Dîvân-ı Câmî, I, 630-631. "Yâ Rab! Ne zaman Yesrib ve Bathâ'da dolaşacağım? Bazen Mekke'de bazen de Medine'de konaklayacağım?"

¹⁰ Dîvânçe-i Tâhir, 29-30; Dîvân-ı Tâhirü'l-Mevlevî (F), s. 21-22 ve 345'den sonraki numarasız üçüncü ve dördüncü sayfalar; Dîvânçe-i Fârsi-yi Tâhir ve Tercümesi, s. 7-9; Mahfil, 58/188; Farsça Divançe ve Tercümesi, s. 10-12; Tâhirü'l-Mevlevî'nin Farsça Divançesi ve Tercümesi, Metin, s. 13.; Giriş kısmı, s. 60. Tâhirü'l-Mevlevî'nin naziresi ve bu nazirenin hikâyesi hakkında bk. Mahfil, 58/187-188. "İlâhî, ne vakit bu çılğın gönlümün arzûsuna tâbi olarak başımı alıp sevdâ vâdilerinde dolaşacağım?"

¹¹ Dîvân-ı Tâhirü'l-Mevlevî (E), s. 43-44; Dîvân-ı Tâhirü'l-Mevlevî (B), vr. 19^b; Dîvânçe-i Fârsi-i Tâhir ve Tercümesi, s. 57-59; Dîvân-ı Tâhirü'l-Mevlevî (F), s. 345'den sonraki numarasız on dördüncü ve on beşinci sayfa; Farsça Divançe ve Tercümesi, s. 80-84; Tâhirü'l-Mevlevî'nin Farsça Divançesi ve Tercümesi, Metin, s. 18. Burada tahmîs edilen gazel için bk. Dîvân-ı Fârsi-yi Sultân Cem, s. 136-137.

"Senin gözüün gibi kahraman bir serveri, hançer çeken bir sarhoşu, arslan heybetli bir âhûyu kim görmüş. Sana benzer bir dilberi, insan şeklinde bir periye kim müşâhede etmiştir? Dîvânçe-i Fârsi-i Tâhir ve Tercümesi, s. 58-60; Farsça Divançe ve Tercümesi, s. 80; Tâhirü'l-Mevlevî'nin Farsça Divançesi ve Tercümesi, Metin, s. 18; Giriş, s. 62.

Her kimi sevdimse oldu cefâcı
 Birini görmedim olsun vefâcı
 Her biri sanırsın birer kiracı
 Sîneme girip de içinden yıktı

Aşkın âteşine tutuştum yandım
 Bin türlü acıklı renge boyandım
 Tâkatim tükendi artık usandım
 Sevgiden yaralı yüreğim bıktı

Bakışı ne kadar olsa da süzgün
 O süzgün bakıştan içerim üzgün
 İnledim, âhengi olmadı düzgün
 Sevdâdan rûhumun sazı kırıldı¹²

Tâhirü'l-Mevlevî'nin şiirinde, Farsça yazan şâirlerden özellikle Mevlânâ'nın etkisi göze çarpar. Mevlevîliğe intisâb eden ve çile çıkardıktan sonra Dede unvanını alan şâirin Mevlânâ sevgisi birçok şiirinde görülür. Şu iki rubâisinde olduğu gibi:

Ey neş'e-dih-i gamîn olan Mevlânâ
 Şâdî-i dil-i hazîn olan Mevlânâ
 Kurtar bizi hestî-i ademden lillâh
 Ey dâd-res-i enîn olan Mevlânâ¹³
 Ey matla'-ı Şems-i dîn olan Mevlânâ
 Bürhân-ı dili yakîn olan Mevlânâ
 Öldür bizi aşkınla be-hakk-ı Zer-kûb
 Ey tâb-ı Hüsâm-ı dîn olan Mevlânâ¹⁴

Aşağıdaki nazım da yine Tâhirü'l-Mevlevî'nin Mevlânâ sevgisini ve ona olan bağlılığını göstermektedir:

¹² Dîvân-ı Tâhirü'l-Mevlevî (F), s. 163.

¹³ Mir'ât-ı Hazret-i Mevlânâ, s. 24; Çilehâne Mektupları, s. 95-96; Bu rubâî, Celâleddîn Efendi'nin aşağıdaki rubâisine naziredir:

Revnak-dih-i mümkinât olan Mevlânâ
 Ârâyış-i kâinât olan Mevlânâ
 Dünyâda vü âhiretde dest-gîrim ol
 Dil-mürdelere hayât olan Mevlânâ

Yenikapı Mevlevihânesi Postnişini Şeyh Celâleddîn Efendi Merhûm, s. 34; Yenikapı Mevlevihanesi, s. 185.

¹⁴ Çilehâne Mektupları, s. 95-96. Bu rubâî de yine Celâleddîn Efendi'nin şu rubâisine naziredir:

Ey mefhar-ı evvelîn olan Mevlânâ
 V'ey melce'-i âhirîn olan Mevlânâ
 Dervîşlerini hakîkate vâsıl kıl
 Ey hâdî-i râh-ı dîn olan Mevlânâ

Yenikapı Mevlevihânesi Postnişini Şeyh Celâleddîn Efendi Merhûm, s. 34; Yenikapı Mevlevihanesi, s. 185.

Oldu da lutf u keremle seyyid ü Mevlâ bana
Lâ-yezâlî bir şeref bahş etti Mevlânâ bana

Nisbetimdir çok şükür Allâh'a Tâhir Mevlevî
Bendelik hünkâr-ı aşka rütbe-i bâlâ bana¹⁵

Bu nazım daha sonra İbnülemin Selîm Bey'le müşterek bir gazel hâline getirilmiş, bu müşterek gazel de yine Tâhirü'l-Mevlevî tarafından tahmis edilmiştir.

Bir Mesnevî şârihi olan Tâhirü'l-Mevlevî, Mesnevî'de geçen Hz. Yusuf'la ilgili bir hikâyeyi, hece vezni ile şöyle nazmetmiştir:

Mevlânâ diyor ki: Yûsuf Nebî'ye	Biri vürûd etti misâfir diye
Çocukluk refîki olmuştu gelen	Samîmî arkadaş idi küçükten
Sohbet esnâsında Yûsuf dedi ki:	Bana bir hediye getirdin mi ki?
Misâfir dedi ki getirdim ayna	En lâıyk hediye bu olur sana
Güzelsin bakarsın sık sık ona sen	Bedîa görürsün güzel aksinden
Ey gönül Mısır'ın azîzi sen de	Yûsuf misâlisin benim gönlümde
Sen seni bilirsın, bildirme zâid	Benzersiz güzelsin, görenler şâhid
Aksini görmeye bir lüzûm var mı?	O hâlde cam ayna işe yarar mı?
Ben sana gönlümü ettim takdime	Seyr eyle sevgimi bak da kalbime ¹⁶

Şâirimiz, Mevlânâ'nın şu üç rubaîsini manzum olarak Türkçeye çevirmiştir:

آتش نزنند در دل ما الا هو
کوته نکند منزل ما الا هو
گر عالمیان جمله طیبیان باشد
حلی نکند مشکل ما الا هو¹⁷

Âteş bırakan kalbimize el-hak o
Taksîr edecek râhımızı mutlak o
Ger halk-ı cihân olsa tabîb-i hâzık

¹⁵ Dîvân-ı Tâhirü'l-Mevlevî 2 (E), s. 55; Tâhir Olgun'un İkinci Dîvânı (A), s. 40; Dîvân-ı Tâhirü'l-Mevlevî (B), vr. 24^b.

¹⁶ Dîvân-ı Tâhirü'l-Mevlevî 2 (E), s. 98; Tâhir Olgun'un İkinci Dîvânı (A), 76; Dîvân-ı Tâhirü'l-Mevlevî (B), vr. 41^b. Bu hikâye Mesnevî'de şöyle geçer:

یوسف صَدِّیق را شد میهمان	آمد از آفاق یار مهربان
بر وساده اشناپی متکی	کاشنا بودند وقت کودکی
هین چه آوردی تو ما را ارمغان	بعد قصه گفتنش گفت ای فلان
پیش تو آرم چون نور سینه ای	لایق آن دیم که من آیینه ای
ای تو چون خورشید شمع آسمان	تا ببینی روی خوب خود در آن

“Uzak yerlerden merhameti bir dost Yûsuf-ı Siddîk'a misafir oldu. Çocukluktan beri birbirlerini tanırlardı; âşinalık yastığına yaslanmışlardı. (Yûsuf) başından geçenleri anlattıktan sonra şöyle dedi: Söyle bakalım, bize ne armağan getirdin? Sana gönül nuru gibi bir ayna getirmeyi uygun gördüm. Ey güneş gibi gökyüzünün ışığı olan (güzel)! Ona baktıkça kendi güzel yüzünü görürsün.” Mesnevi-yi Ma'nevî, I/3163-3164, 3176, 3203-3204.

¹⁷ Dîvân-ı Tâhirü'l-Mevlevî (F), s. 7; Mahfil, 28/85. “Gönlümüze ateş bırakan ancak O. Yolumuzu kısaltacak olan ancak O. Bütün insanlar tabip olsa bile müşkülümüzü halledecek olan ancak O.”

Hall eyleyecek müşkilimiz ancak o¹⁸

شاه از کرم بر من درویش نگر
بر حال من خسته دلریش نگر
هر چند نایم لایق بخشایش تو
بر من منگر بر کرم خویش نگر¹⁹

Yâ Rab! Kerem ü lutf ile ben zâre nigâh et
Rencûr-dile, hâtır-ı gam-hvâre nigâh et
Olsam dahi nâ-lâyık-ı lütfun, bana bakma
Zâtında olan hulk-ı kerem-kâra nigâh et²⁰

هرکس کسکی دارد و هرکس یاری
هرکس هنری دارد و هرکس کاری
ماییم و خیال یار و این کوشهء دل
چون احمد و بوبکر به کوشهء غاری²¹

Herkesin çeşmi ruh-ı dil-dârda
Ma'rifet-mendân olanlar kârda
Genc-i dilde biz hayâl-i yâr ile
Ahmed ü Bû Bekr'e döndük gârda²²

Mevlânâ (öl. 1273), Sa'dî (öl. 1294), Hâfız (öl. 1388) ve Câmi'nin (öl. 1492) bazı şiirlerini nazmen Türkçeye çevirmiştir. Mevlânâ'dan yaptığı tercümelere yukarıda değinmiştik. Aşağıda, sırasıyla Sa'dî'nin bir kıt'ası, Câmi'nin bir rubâîsi ve Hâfız'ın bir gazeli ile, bunların şâirimiz tarafından yapılan Türkçe manzum çevirileri yer almıştır:

ای سیر تو را نان جوین خوش ننماید
معشوق من است آن که به نزدیک تو زشت است
حوران بهشتی را دوزخ بود اعراف
از دوزخیان پرس که اعراف بهشت است²³

Ey tok, sana nâ-hoş görünür arpadan ekmek
Hoşlanmadığın şey, bana gâyetle güzeldir

¹⁸ Dîvân-ı Tâhirü'l-Mevlevî (F), s. 7; Mahfil, 28/85.

¹⁹ Dîvânçe-i Tâhir, s. 13; Dîvân-ı Tâhirü'l-Mevlevî (F), s. 7-8.

"Ey Şâh! Kereminle ben fakire bak. Gönlü yaralı ve bitkin olan benim halime bak. Her ne kadar senin bağışlamana lââyık değil isem de bana bakma, kendi keremine bak."

²⁰ Dîvânçe-i Tâhir, s. 14; Dîvân-ı Tâhirü'l-Mevlevî (F), s. 8; Çilehâne Mektupları, s. 125.

²¹ Beyânü'l-Hak, s. 1463; Edebî Mektuplar, s. 51. "Herkesin bir kimsesi, her âdemin bir dostu var. Her zât bir ma'rifetle, her şahıs bir işle meşgul oluyor. Biz ise derûn-ı dildeki hayâl-i yâr ile, Hazret-i Peygamber'in Siddîk-ı Ekber'le mağara dâhilinde bulunuşunu tanzir ediyoruz."

²² Beyânü'l-Hak, s. 1463; Edebî Mektuplar, s. 51.

²³ Dîvân-ı Tâhirü'l-Mevlevî (F), s. 331. "Ey karnı tok olan, arpa ekmeği sana hoş gelmez. Ama senin gözünde çirkin olan şey benim sevdiğimdir. Cennetin hürîleri için A'râf Cehennemdir. Cehennemdekilere sorarsan, A'râf, Cennettir (derler)." Gülistân-ı Sa'dî, s. 65.

Hûrîlere dûzah gibidir sâha-i A‘râf
Dûzahdakine, ravza-i Rızvâna bedeldir²⁴

یارب ز دو کون بی نیازم گردان
وز افسر فقر سر فرازم گردان
اندر حرمت محرم رازم گردان
آن ره که بسوی تست بازم گردان²⁵

Îlâhî bendeni her dü cihandan bî-niyâz eyle
Fenâ mülkünde tâc-ı fakr ile gerden-firâz eyle
Sana vâsıl olan şeh-râh-ı feyze sevk edip yâ Rab
Harîm-i kurb-ı vahdetde beni âgâh-ı râz eyle²⁶

کنون که بر کف گل جام باده صاف است
به صد هزار زبان بلبلش در اوصاف است

بخوان دفتر اشعار و راه صحرا گیر
چه وقت مدرسه و بحث کشف کشف است

قفیه مدرسه دی مست بود و فتوی داد
که می حرام ولی به ز مال اوقاف است²⁷

Bahâr eyyâmı gül, elde tutar peymâne-i sâfi
Olur bin dil ile bülbül anın gûyâ-yı evsâfi

Alıp dîvân-ı eş‘ârı ele çık sen de sahrâya
Bırak endîşe-i dersi, düşünme Keşf-i Keşşâf¹

Fakîh-i medrese dün mest idi verdi bu fetvâyı
Şarâba hürmet et, yutma sakın emvâl-i evkâfi²⁸

Şeyh Sa‘dî’nin *Bostân*’ında ya da Mevlânâ’nın *Mesnevî*’sinde bulunan bir kıssaya yer verip, daha sonra bu kıssadan alınacak hisseyi manzum hikâye şeklinde ortaya koyma tarzı, Tâhirî’l-Mevlevî’nin de çok başvurduğu bir yoldur. *Hırsız ile Bakkâl*, *Sirke Suratlı Pekmezci*, *Kuyruğu Kopuk Tilkiler* adlı şiirleri gibi. Bunlardan *Hırsız ile Bakkâl* adlı hikâye aşağıdadır:

Şeyh Sa‘dî yazıyor Bostân’da	Zorlu bir hırsız olup Sistân’da
Kilid açmakla, duvar delmekle	Evlere her şeb edermiş hamle

²⁴ Dîvân-ı Tâhirî’l-Mevlevî (F), s. 331.

²⁵ Dîvânçe-i Tâhir, s. 14; Dîvân-ı Tâhirî’l-Mevlevî (F), s. 8; Beyânü’l-Hak, s. 1364.

“Yâ Rab! Beni iki cihandan müstağni kıl; fakr tâcıyla yücelt! Haremimde surlara mahrem kıl; beni sana varan yola ilet.” Bu rubâî için bk. Dîvân-ı Câmi, I, 867-868.

²⁶ Dîvânçe-i Tâhir, s. 14; Dîvân-ı Tâhirî’l-Mevlevî (F), s. 8.

²⁸ “Şimdi gülün elinde saf şarap kadehi var. Bülbül, yüz binlerce dil ile onu övüyor. (Sen de) şiir defterini iste ve çimenliğin yolunu tut. Medresenin zamanı, Keşşâf’ın Keşf’inin sırası değil. Medresenin fakihî dün sarhoştı ve şu fetvâyı verdi: Şarap haram, fakat vakıf malı yemekten daha iyi.” Dîvân-ı Hâfız-ı Şîrâzî, s. 26.

²⁸ Mahfil, 37/13; Tahir’ül Mevlevî Hayatı ve Eserleri, s. 9, 37.

Olarak san'at-ı sirkatde cesûr	Saldırırmış gece çok kelb-i akûr
Girdiği hânede ol şahs-ı denî	Hiç bırakmaz da gidermiş izini
Zâbita açmış iken ma'rekeyi	O, mühim saymaz imiş tehlikeyi
Girmemiş habsine as'as başının	Tuzu eksilmemiş aslâ aşının
Alarak zenbili bir gün yanına	Semtinin bakkâlnın dükkânına
Gitmiş, almak dilemiş bakkâldan	Ev için un ile yağdan, baldan
Tartıda bakkâl efendi ermiş	Alınan şeyleri eksik vermiş
Hırsızın kalbi üzülmüş bundan	Demiş Allâh'ına ki: Hey Yaradan
Âteşe yakma gece hırsızını	Ona at gündüzünün ârsızını
Gece vakti beni as'as kovalar	Güpegündüz bu herif böyle çalar
Kimsenin çekmeyerek dikkatini	Böyle serbestce yapar sirkatini
Ba'zı esnâfa bu fikra ibret	Müşterî soyma değildir san'at
Bir malı satması az çok eksik	Olur insanlık için eksiklik
Bil ki sirkatle ticâret ayrı	Malı satmakla şakâvet ayrı
Ba'zılar müşterî aldatmakda	Kesbine kendi harâm katmakda
Eşkıyâlıkla bunun yok farkı	Eder insânı cehennem garkı
Düşünün bunları siz ey esnâf	Çarşı hırsızlığı olmaz insâf
Her kim eylerse bu kârı mu'tâd	Sarılrı gırtlâğına Hakk-ı ibâd ²⁹

Tâhirü'l-Mevlevî'nin hece ile yazdığı manzum hikâyelerin bir kısmı da İslâm tarihi ile ilgilidir: General Yorgi'nin Hazret-i Hâlid'le karşılaşması ve Müslüman olması, Hazret-i Hamza'nın Ebû Cehl'i Tepeleyişi ve İslâm'a Gelişi, Hazret-i Ömer'in Müslüman Oluşu, İslâm'ın İlk Sancağı ve İlk Sancakdârı: Büreyde bin el-Husayb, Hazret-i Alî'nin Doğuşu ve Adı Konuluşu, Hazret-i Ömer'in Mintanı, Hazret-i Peygamber'in Gazve-i Bedir'deki Münâcâtı adlı şiirleri gibi. Türk tarihine ait bazı önemli olaylar da onun şiirinde yer almıştır: Alp Arslan ve Kayser Romanus, Hâtıra-i Zafer: İstanbul Fethi gibi.

Tâhirü'l-Mevlevî'nin nüktedan ve latifeci bir kişiliği vardır. Nitekim, hicivciliğinden dolayı, kendisine “kelb: köpek” diyen Tâhir Efendi adlı zat hakkında Nef'î'nin söylediği ünlü kıt'aya karşılık olarak, asırlar sonra -bütün Tâhir'ler adına- Nef'î'ye şöyle bir cevap vermiştir:

²⁹ Dîvân-ı Tâhirü'l-Mevlevî 2 (E), s. 68-69; Tâhir Olgun'un İkinci Dîvânı (A), 51; Dîvân-ı Tâhirü'l-Mevlevî (B), vr. 30^a. Bu hikâyenin aslı şöyledir:

به دروازه سیستان بر گشت	شنیدم که دزدی در آمد ز دشت
بر آورد دزد سیهکار بانگ:	بزدید بقال از و نیم دانگ
که ره می زند سیستانی به روز	خدایا تو شب رو به آتش مسوز

“İşittim ki bir çöl hırsız Sistan'ın kapısına gelmiş ve şehre uğramış. Orada bir bakkal ondan yarım denk çalmış. Günahkâr hırsız feryâda başlamış: Ey Allahım! Sen gece hırsızlarını ateşte yakma. Çünkü Sistanlı güpegündüz yol kesiyor.” Bostân-ı Sa'dî, s. 161.

Zehr-i hicvi cihâna neşredenin
 Dili bî-şek zebân-ı ef'îdir
 Tâhir olmaz köpek, fakat beşere
 Nef'i vardır, o halde Nef'î'dir³⁰

Tarih düşürme konusunda başarılı olan şâirimiz, değişik olaylarla ve kişilerle ilgili olarak çok sayıda tarih kıt'ası ve mesnevi şeklinde uzun tarih manzumeleri nazmetmiştir. 1944 yılında kaleme aldığı ve *Şâir Anıtları* adını verdiği eseri, çağdaşı şâir ve yazarlardan 28 ünlü kişinin ölümü dolayısıyla düşürdüğü tarih manzumelerini içermektedir ki bu tarihler, edebiyat tarihçileri için belge niteliği taşımaktadır. Elbette onun nazmettiği tarihler, bu kitapta bulunanlardan ibâret olmayıp, divanlarında da birçok tarih manzumesi yer almaktadır.

Tâhirü'l-Mevlevî, çoğu edebî nitelikte manzum mektuplar da kaleme almıştır: Şâir Halîl Nihâd Bey'e Manzûm Bir Mektup, Giritli Şâir Alî İffet Bey'e Yazdığı (biri Farsça olmak üzere 4 manzum) Mektup, Avukat Fethî Sezâyî Bey'in Kızı Deniz Hanım'a Mektup, Lütfî Güngör'e Yazdığı Mektup gibi.

Hazret-i Ali, İmam-ı Şâfiî, İmam-ı Gazzâlî gibi zevatın bazı Arapça şiirlerini manzum olarak Türkçeye çevirmiştir.

İmâm Şâfiî'nin ³¹ sözünden mütercem bir kıt'a:

Yâdigâr etmiş İmâm-ı Şâfiî
 Fikr-i âtiyi cihân-ı ibrete:
 Şâir olsaydım yazardım mersiye
 İrtihâl-i ravh-ı insâniyyete³²

Hazret-i Alî'ye isnat edilen bir kıt'a ve meâlen tercümesi:

كُنْ غَنِيَّ الْقَلْبِ وَافْتَعْ بِالْقَلِيلِ
 مُتْ وَلَا تَطْلُبْ مَعَاشًا مِنْ لَيْمٍ
 لَا تُكُنْ لِلْعَيْشِ مَجْرُوحُ الْفُؤَادِ
 إِنَّمَا الرِّزْقُ عَلَى اللَّهِ الْكَرِيمِ³³

Eyleyip şükr ü kanâat kismete
 Terk-i cân et olma muhtâc-ı leîm
 Dilde pervâ-yı maişet olmasın
 Rızka kâfildir Hudâvend-i Kerîm³⁴

Arapça bir beyitten genişletilerek tercüme edilmiş bir kıt'a:

³⁰ Yılların İzi, s. 233.

³¹ "Eğer şâir olsaydım, mertlik neymiş görürdün."

³² Dîvân-ı Tâhirü'l-Mevlevî (F), s. 318; Mahfil, 1/16; Beyânü'l-Hak, 1460; Lugat-ı Nâcî, s. 747.ravh: huzur, rahat.

³³ "Gönlü zengin ol, aza kanaat et! Öl de alçaktan yiyecek isteme. Yaşam için kalbini karalama. Rızkı vermek, en cömert olan Allah'a mahsustur."

³⁴ Dîvân-ı Tâhirü'l-Mevlevî (F), s. 326; Beyânü'l-Hak, s. 1081; bu tercüme için bk. Lugat-ı Nâcî, s. 601; son mısra için ayrıca bk. Lugat-ı Nâcî, s. 610.

حَوَاجِبُنَا تَقْضِي الْحَوَائِجَ بَيْنَنَا
فَلَنَحْنُ سَكُوتٌ وَالْهَوَى يَتَكَلَّمُ³⁵

Tercümân-ı hâl-i dildir yâr ile müjgânımız
Biz hamûşuz, ihtisâs-ı kalbi sevdâ söylüyor

Eylesek de ihtirâz-ı ta‘neden meyl-i sükût
Dîdeler her bir nîgehde bî-mehâbâ söylüyor³⁶

Yine Arapça bir beytin çevirisi:

يَمُوتُ رَدَى الشَّعْرِ مِنْ قَبْلِ أَهْلِهِ
وَجِيْدُهُ يَبْقَى وَإِنْ مَاتَ فَأَيْلَهُ³⁷

Söyleyen kadar da muammer olmaz
Unutulur gider şi‘rin kötüsü

İyisi olunca dâimâ yaşar
Şâirin çürüse bile ölüsü³⁸

Farsça bir beyitten genişletilerek tercüme edilmiş bir kıt‘ası:

بِسَانِ دِيدِهِ كَهْ غَرِيدٍ بَرَايَ هَرِّ عَضْوَى
غَمِّ بَهْ هَرِّ كَهْ رَسْدِ مِی كَنْدِ مَلُولِ مَرَا³⁹

Ağlayan bir göz gibi her uzv-ı zahm-âlûd için
Girye-bârım mihnet-i efrâd-ı insâniyyete

Sâikım rikkat mi, yoksa hiss-i vicdânım mıdır?
Mübtelâyım derd-i gam-îcâd-ı insâniyyete⁴⁰

Bazı eserlerin basılması münâsebetiyle Tâhirü'l-Mevlevî'nin yazdığı, aşağıda bir kısmının adı verilen takrizler de edebî yönden önemlidir: *Şâir Ali İffet Bey'in Gazellerim Unvanlı Eseri İçin Takrîz*, *Üsküdar Mevlevîhânesinin Sâbık Şeyhi Ahmed Remzî Efendi'nin Mollâ Câmî'den Tercüme ve Şerh ile Lübb-i Fazîlet Tesmiye Ettiği Eser İçin*, *Dârüşşafaka'daki eski talebenden Gündüz Nâdir Bey'in Manzûm Türk Târîhi'ne*, *Şâir Ferâizcizâde Fâiz Bey'in Şiir Mecmûâsı İçin*, *Çankırı Meb'ûsu Tal'at Bey'in Eserine Takrîz*, *Ferîd Bey'in Dînî ve Felsefî Musâhabeler'inin Neşri Münâsebetiyle*, *Türk Dil Kurumu'nun çıkardığı Edebiyat Terimleri Sözlüğü Hakkında*, *Fütûhât-ı Mekkiyye ve Şeyhu'l-ekber İçin*, *Müntesibîn-i Mevlevîyyeden Vâsîf Efendi'nin Cem' ve Tertîb Ettiği Mecmûa-i Medâiyih-i*

³⁵ “Kaşlarımız, aramızdaki ihtiyaçları gideriyor (iletişimi sağlıyor). Biz susmuştuk, aşk konuşuyor.”

³⁶ Dîvân-ı Tâhirü'l-Mevlevî (F), s. 319; Sırât-ı Müstakîm, yıl: 4, sa. 99, s. 354; Lugat-ı Nâcî, s. 363.

³⁷ “Şiirin kötüsü, sâhibinden önce ölür. İyisi ise, sâhibi ölse de bâki kalır.” Dîvân-ı Tâhirü'l-Mevlevî (B), vr. 28^b.

³⁸ Dîvân-ı Tâhirü'l-Mevlevî 2 (E), s. 64; Tâhir Olgun'un İkinci Dîvânı (A), 48; Dîvân-ı Tâhirü'l-Mevlevî (B), vr. 28^b.

³⁹ “Her (yaralı) uzuv için ağlayan (bir) göz gibi, kime gam-keder gelse, beni melûl eder.”

⁴⁰ Dîvân-ı Tâhirü'l-Mevlevî (F), s. 319; Beyânü'l-Hak, s. 1917.

Hazret-i Mevlânâ Adlı Eserin Tamamlanma Tarihi, Ferheng-i Ziyâ İsimli Fârisî Lugat Kitabının Basılışına Tarih, İmlâ Kılavuzu İsimli Kitap İçin.

Tâhirü'l-Mevlevî'nin şiir hakkındaki görüşlerini yansıtan bazı manzumeleri:

Ey aşkı bana eyleyen ilhâm-ı ma'âlî!
Senden bulurum şi'rime ma'nâ vü me'âli
Fikrim gibi şi'rim de cemâlinle müzeyyen
Şi'rim gibi fikrim de hayâlin ile mâlî⁴¹

* * *

Bî-tekellûf kalbimin intâkıdır her bir sözüm
Yoktur ey Tâhir! Benim şi'rimde reng-i isticnâ⁴²

* * *

Şâirliğe duygu kifâyet etmez	Bilmeyen bir adam ileri gitmez
Fikir mahsûlleri kırlarda bitmez	Yağmurla yetişmez, çimen değildir
Okumak gerektir yazmadan evvel	Oku, yaz! Demek de eski bir mesel
İlhâma bağlanmış -kalmışken echel-	İnan ki doğru bir güven değildir
Sağlam başta olsun pek sağlam fikir	Bilgi, o kasada nakit gibidir
Yoksa boş kasadan ne fayda gelir	Bir kafâ, kal'ada beden değildir
Girmek için edeb denilen yola	Bilgi denizine dal, çık, bocala
San'at engininde gemini kolla	Pürüzlü bir kalem dümen değildir
Taklîd vâdîsinde savurup tozan	Üslûb değiştiren, ağzını bozan
Olsa da farzâ asrî bir ozan	Millî varlığını seven değildir ⁴³

* * *

Hoş görülmüş gazellerin rengi	Varmış onlarda bir yek-âhengi
Söz demek irtibât-ı ma'nâdır	Olmalı söz o tarz ile sâdır
Evveli, ortası, sonu ayrı	Söze derler mi saçmadan gayrı
Bir gazel olmayınca yek-âheng	Hırdavat sergisi olur reng reng
Muhtelif fikrin olsa ger mezânı	Görünür öyle sözde bit pazarı ⁴⁴

* * *

BİBLİYOGRAFYA

Ahmet Remzi Akyürek ve Şiirleri, haz. Hasibe Mazioğlu, Ankara 1987.

Beyânü'l-Hak, yıl: 1326-1330/1908-1912, sa. 1-181.

Bostân-ı Sa'dî, nşr. Gulâmhüseyn-i Yûsufî, Tahran 1363 hş.

⁴¹ Dîvân-ı Tâhirü'l-Mevlevî (F), s. 319; Beyânü'l-Hak, s. 1542. ma'âlî: yüksek, derin fikirler

⁴² Dîvân-ı Tâhirü'l-Mevlevî (F), s. 101. isticnâ': taklit

⁴³ Dîvân-ı Tâhirü'l-Mevlevî (F), s. 329.

⁴⁴ Dîvân-ı Tâhirü'l-Mevlevî (F), s. 332'den sonraki numarasız üçüncü ve dördüncü sayfa.

- Çilehâne Mektupları, bk. Olgun, Tahir.
- Dîvânçe-i Tâhir, bk. Muhammed Tâhir (Olgun).
- Dîvân-ı Câmî*, nşr. A'lâhân-i Efsahzâd, I-II, Tahran 1378 hş.
- Dîvân-ı Fârsi-yi Sultân Cem*, yay. Abdurrahman Naci Tokmak, 1380 hş.
- Dîvânçe-i Fârsi-yi Tâhir ve Tercümesi*, Süleymaniye Kütüphanesi, FS 82.
- Dîvân-ı Hâfiz*, nşr. Kazvînî - Ganî, Tahran 1373 hş.
- Dîvân-ı Tâhirü'l-Mevlevî (F)*, İstanbul Üniversitesi, no. T 9387.
- Dîvân-ı Tâhirü'l-Mevlevî 2 (E)*, Süleymaniye Kütüphanesi, FS 72.
- Dîvân-ı Tâhirü'l-Mevlevî (B)*, Süleymaniye Kütüphanesi, FS 78.
- Edebî Mektuplar, bk. Olgun, Tahir.
- Farsça Dîvânçe ve Tercümesi, bk. Tâhirü'l-Mevlevî.
- Fuzûlî Divanı*, haz. Kenan Akyüz - Süheyl Beken - Sedit Yüksel - Müjgan Cumbur, Ankara 1990.
- Gülîstân-ı Sa'dî*, nşr. Gulâmhusayn-i Yûsufî, Tahran 1369 hş.
- Hicaz Seyahatnamesi, bk. Şâir Nabi.
- İhtifalci Mehmet Ziya Bey, *Yenikapı Mevlevihanesi*, haz. Murat A. Karavelioğlu, İstanbul 2005.
- İz, Mâhir, *Yılların İzi*, İstanbul 1075.
- Lugat-ı Nâcî, bk. Muallim Nâcî.
- Mahfil*, yıl: 1338-1345/1919-1926, sa. 1-68.
- Merhum Avnî Bey Divanı*, İstanbul 1306.
- Mevlânâ Celâleddîn Rûmî, *Mesnevî-yi Ma'nevî*, nşr. R.A. Nicholson, 1925-1933 Leiden baskısı üzerinden ofset.
- Muallim Nâcî, *Lugat-ı Nâcî*, İstanbul 1978, ofset.
- Muhammed Tahir (Olgun), *Dîvânçe-i Tâhir*, Dersâadet 1318.
- Nâbî Divanı*, I-II, haz. Ali Fuat Bilkan, İstanbul 1997.
- Nef'î Divanı*, haz. Metin Akkuş, Ankara 1993.
- Olgun, Tahir, *Çilehâne Mektupları*, haz. Cemâl Kurnaz - Gülgün Erişen, Ankara 1995.
- , *Divan Edebiyatının Bazı Beyitlerinin İzahına Dair Edebî Mektuplar*, haz. Cemâl Kurnaz, Ankara 1995.
- Sîrât-ı Müstakîm*, yıl: 1324-1327/1908-1912, sa. 1-182.
- Şair Nabi, *Hicaz Seyahatnamesi (Tuhfet'ul Hameyn)*, çev. Seyfettin Ünlü, İstanbul 1996.
- Şentürk, Atilla, *Tâhir'ül Mevlevî Hayatı ve Eserleri*, İstanbul 1991.
- Tâhir Olgun'un İkinci Dîvânı (A)*, Süleymaniye Kütüphanesi, FS 83.
- Tâhirü'l-Mevlevî, *Farsça Divançe ve Tercümesi*, haz. Yusuf Öz - Yakup Şafak, Konya 2003.
- , *Mir'ât-ı Hazret-i Mevlânâ*, İstanbul 1315.
- , *Yenikapı Mevlevihânesi Postnişini Şeyh Celâleddîn Efendi Merhûm*, İstanbul 1326/1910.
- Tâhirü'l-Mevlevî'nin Farsça Divançesi ve Tercümesi*, haz. Mehmet Atalay, İstanbul 2007.
- Tâhirü'l-Mevlevî'nin Türkçe ve Farsça Divanları*, haz. Mehmet Atalay, Erzurum 2005.
- Tâhir'ül Mevlevî Hayatı ve Eserleri, bk. Şentürk, Atilla.
- Yenikapı Mevlevihanesi, bk. İhtifalci Mehmet Ziya Bey.
- Yenikapı Mevlevihânesi Postnişini Şeyh Celâleddîn Efendi Merhûm, bk. Tâhirü'l-Mevlevî.
- Yılların İzi, bk. İz, Mahir.